

INHIMILLISEN KOHTAAMISEN HETKI

Hämeenlinnan Ahveniston sairaalan taideohjelma

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri | Art Impact, taidekonsultointipalvelut | 2021

INHIMILLISEN KOHTAAMISEN HETKI

Hämeenlinnan Ahveniston sairaalan taideohjelma

Tilaja:

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri

Julkaisun laatija:

Art Impact, taidekonsultointipalvelut: Kirsi Pitkänen, taidekoordinaattori

Maria Kärkkäinen, avustava suunnittelutyö, osallistavat menetelmät

Kansi: Kirsi Pitkäsen Kupla-performanssi, 2010. Kuvaaja: Pekka Suomäki

Ulkoasu, taitto ja kuvituskuvat: Maria Kärkkäinen

Teoskuvat: Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin taidekokoelma

Havainnekuvat: Integrated työyhteisöliittymä

2021

SISÄLLYS

Esipuhe	4
Assi – Ahveniston sairaala + taide	6
Assin taideohjelma	8
Taideohjelman tavoitteet	9
Inhimillisen kohtaamisen hetket	11
Taiteen paikat ja ominaispiirteet	13
Alueen erityispiirteet	17
Taidekokoelma	19
Osallistaminen	24
Taidehankintojen toteuttaminen	27
Taiteen vaikutukset	29

ESIPUHE

*”Kohtaamisessa mitataan hyvän elämän arvo.
Vaaditaan taitoa pysähtyä hetkeen, tarttua
käteen, kuunnella ja olla aidosti läsnä
arjen keskellä.”*

Tässä ajassa ja loputtomassa kiireessä inhimillinen kohtaaminen ja aito läsnäolo osoittautuvat tärkeiksi elementeiksi ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Kohtaamisessa mitataan hyvän elämän arvo. Vaaditaan taitoa pysähtyä hetkeen, tarttua käteen, kuunnella ja olla aidosti läsnä arjen keskellä. Usein sanotaan, että ihminen pysähtyy näkemään olennaisen vasta kuoleman edessä. Millainen olisikaan maailma, jossa ei tarvittaisi jotakin niin äärimmäistä ja lopullista jotta voisi ymmärtää elämän ja inhimillisen kohtaamisen arvon? Juuri nyt. Juuri tässä tilassa ja tässä hetkessä. Carpe diem.

Pysähdy. Kuuntele itseäsi, sitä miten sydän lyö, miten elämä virtaa. Hengitä.

Sairaalassa oleminen ja vierailu keskittyy hyvin pitkälti ajan käsitteen ympärille. Se, miten aika

koetaan, on erityisesti näissä tilanteissa merkityksellistä. Kuinka ihminen vastaanotetaan, kohdataan, kuinka häntä kuunnellaan ja kosketetaan. Sairaalassa koetuissa hetkissä tulee ilmi tunteiden koko kirjo. Siellä kohtaavat elämän ääripäät ja kaikki siltä väliltä. Inhimillisyys on lopulta itsen ja toisen äärellä olemista, myötätuntoa, toivoa. Se on omien heikkouksien äärellä olemista. Inhimillisyys on erilaisuuden, kesken-eräisyyden ja epätäydellisyyden hyväksymistä. Sen, että olemme lopulta kaikki toistemme kaltaisia.

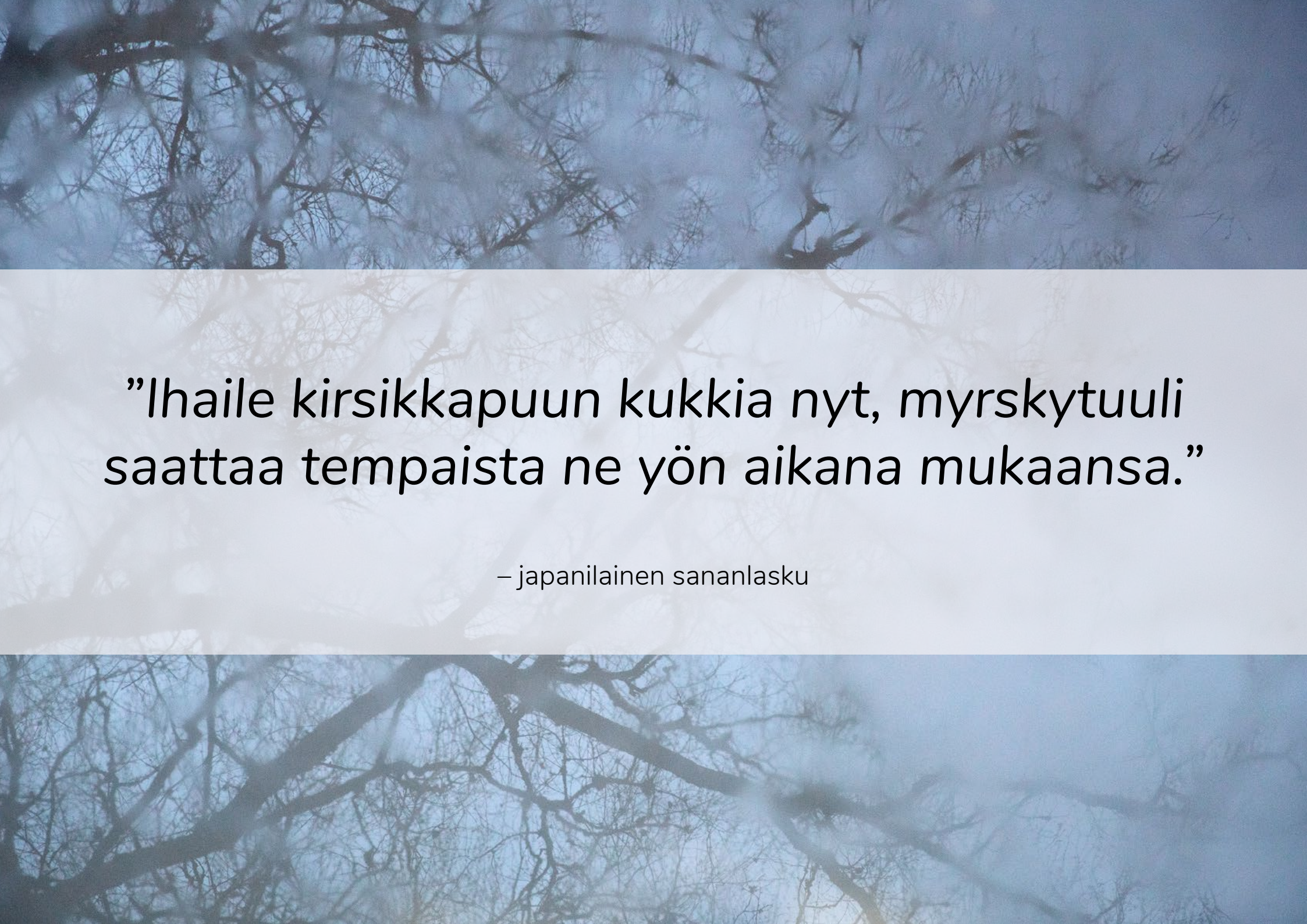
Sairaalassa odotetaan pääsyä infotiskille, odotetaan omaa tutkimusaikaa, tutkimustuloksia, lääkäriaikaa, toimenpideaikaa ja tietoa omaisen tai läheisen terveydentilasta. Pelätään ja jännitetään sitä hetkeä, kun tuloksia kuullaan, tutkimus tehdään, kun läheinen vetää ensimmäisen ja

viimeisen henkäyksensä. Aika liittyy olennaisesti kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen. Inhimillisyys vaatii aikaa; se vaatii tasa-arvoisen kohtaamisen, kuulluksi tulemisen ja keskustelun. On luotava olosuhteet, joissa inhimillinen kohtaaminen on mahdollista.

Taiteen avulla on mahdollisuus luoda mielelle ja ajatuksille tilaa. Luoda hetkiä, jotka mahdollistavat kohtaamisen, jotka tekevät ajasta inhimillisemmän.

Odottakaa hetki, niin näette.

Kirsi Pitkänen,
Assi-hankkeen taidekoordinaattori

”Ihaile kirsikkapuun kukkia nyt, myrskytuuli
saattaa tempaista ne yön aikana mukaansa.”

– japanilainen sananlasku

ASSI – AHVENISTON SAIRAALA + TAIDE

“Taiteella on tärkeä merkitys potilaiden, asiakkaiden ja henkilökunnan hyvinvoinnille.”

Ahveniston sairaala – tuttavallisemmin Assi – on tulevaisuuden terveydenhuollon ja uuden sukupolven sairaala sekä palvelukeskus, joka rakennetaan Ahveniston luonnonpuiston kupeeseen Hämeenlinnaan. Tavoitteena on luoda Kanta-Hämeeseen korkeatasoinen terveydenhuollon keskittymä, joka vastaa tulevaisuuden terveydenhuollon tarpeisiin asiakaslähtöisesti. Ahveniston sairaala valmistuu arviolta vuonna 2025.

Ahveniston sairaala -hankkeen visiona on olla Maailman inhimillisin sairaala. Tavoite edellyttää asiakaskeskeisyyttä ja sairaalan visuaalisuuden huolellista suunnittelua. Assiin toteutettava taide muodostaa elimellisen osan muuta suunnittelua ja se koetaan merkittävänä, inhimillisyyttä lisäävänä tekijänä.

Taiteella on tärkeä merkitys potilaiden, asiakkaiden ja henkilökunnan hyvinvoinnille. Sairaalassa taiteen tehtävä on antaa toivoa, tukea kuntoutumista ja lisätä elämänlaatua.

Kanta-Hämeen keskussairaalalla on noin 440 taideteoksen kokoelma. Kokoelma arvioidaan ja se sijoitetaan soveltuvin osin uuteen sairaalaan. Kokoelman lisäksi Ahveniston sairaalaan hankitaan uutta taidetta integroituna rakennuksen arkkitehtuuriin, jolloin se toimii orientoitavuutta helpottavana tekijänä.

Sairaanhoitopiiri on nimennyt monialaisen taide-työryhmän sekä kilpailuttanut hankkeen käyttöön taidekoordinaattorin, jonka tehtävänä on huolehtia sairaalan tavoitteiden mukaisen

taideohjelman laatimisesta, valmistella olemassa olevan taiteen sijoittaminen uuteen sairaalaan sekä valmistella ja koordinoita uusien taide-
teosten hankintaa yhteistyössä taidetyöryhmän kanssa.

“Ahveniston sairaala -hankkeen visiona on olla Maailman inhimillisin sairaala.”

Havainnekuva Ahveniston sairaalan pääsisäänkäynnistä. Kuva: Integratd työyhteisöliittymä

ASSIN TAIDEOHJELMA

“Taideohjelmassa esitellään taiteen toteuttamiseen liittyvät periaatteet.”

Taideohjelmalla tarkoitetaan kohdetta varten laadittua taiteen suunnitelmaa ja toimintaperiaatetta, jossa määritellään, miten kohteeseen toteutetaan taidetta, miten taidehankinnat rahoitetaan ja kuinka osapuolten välinen yhteistyö toteutetaan. Taideohjelmat voivat olla joko ohjeellisia tai velvoittavia.

Taideohjelma kertoo taiteen toteuttamisen periaatteet. Se esittelee mahdollisuudet taiteen erilaisista hankintatavoista sekä selkeyttää osapuolten tehtäviä ja vastuualueita. Taideohjelma avaa vaiheistamisen ja yhteensovittamisen periaatteita eli niitä periaatteita, joilla taidehankinta saadaan vietyä rakennushankkeeseen oikea-aikaisesti ja oikealla tavalla.

Taideohjelma pitää sisällään niin olemassa olevan taidekokoelman sijoittumisen uuteen sairaalaan, kuin uuden, pääasiassa rakenteisiin integroitavan taiteen. Uuden taiteen sijoittumista esitetään pääasiassa tiloihin, joihin sisältyy paljon

kohtaamisia, oleskelua ja odottamista, ja jotka ovat mahdollisimman monen ihmisen saavutettavissa. Taideohjelmassa määritellään taiteen tavoitteet, paikat, hankintatavat ja toimintaperiaatteet ja siinä selitetään yleisellä tasolla taiteen rahoittamisen, huollon ja ylläpidon periaatteet.

Assi-hankkeen taideohjelma esittää taiteen teemallisen sisällyttämisen osaksi Assi-hankkeen suunnittelun periaatteeksi nostettua maailman inhimillisimmän sairaalan periaatetta. Taideohjelman teema **Inhimillisen kohtaamisen hetki** syventää tätä yleistä tavoitetta ja antaa sille merkityssisällön.

Taideohjelman teema läpileikkaa sairaalan toiminnot. Se tulee esiin myös sairaalan kutsuanimissä – Assissa – joka sukupuolineutraalina nimenä juontuu hepreankielisestä Asser-nimestä, joka tarkoittaa onnellista. Assin lempinimi ilmentää sairaalan tuttavallisuutta, pehmeyttä ja inhimillisyyttä. Inhimillisen kohtaamisen hetki

näkyvyyttä potilaan palvelukokemuksena, kun heidän viihtyisyytensä on nostettu etusijalle. Assin osallistava suunnittelutapa, jossa hoitohenkilökunta, asiakasedustajat ja käyttäjät ovat osallistuneet suunnitteluun, on ollut osaltaan vaikuttamassa ja syventämässä taideohjelmatyötä.

Rakenteisiin integroitava taide, jossa eri osapuolet ovat tulleet kuulluiksi, tukee tilojen orientoituvuutta, viihtyisyyttä ja tunteiden kokemisen moninaisuutta. Assi-hankkeelle yleisesti asetetut tavoitteet heijastuvat myös taideohjelmaan. Esimerkiksi tavoite sähköisten palveluiden ja uuden teknologian innovatiivisesta hyödyntämisestä tulee esille muun muassa lasten yksiköiden hoitotiloissa mediataidetta hyödyntävän teoksen kautta.

TAIDEOHJELMAN TAVOITTEET

Taideohjelman tavoitteena on syventää Assi-hankkeen visiota maailman inhimillisimmän sairaalan rakentamiseksi sanoittamalla sitä visuaalisin keinoin.

Taideohjelma ohjaa taiteen toteuttamista ja toimii informatiivisena pakettina hankkeen eri osapuolille, kuten hankkeen taiteilijoille, sairaanhoitopiirille, arkkitehdeille, rakennuttajalle ja urakoitsijoille sekä medialle.

Taidehankintojen yleisinä tavoitteina voi pitää laadukasta suunnittelua, tiimityötä hankkeen eri osapuolten kanssa, sairaalan profiloimista taiteen avulla, sekä taidehankintojen sujuvaa ja oikea-aikaista integroimista osaksi rakennushanketta. Taidehankintojen tulisi olla mahdollisimman huoltovapaita.

Uudet taidehankinnat halutaan integroida mahdollisimman hyvin rakennushankkeeseen osaksi muuta suunnittelua, jolloin ne käyvät vuoropuhelua arkkitehtuurin kanssa ja ovat toteutuksen kannalta mahdollisimman kustannustehokkaita. Taiteen integroinnissa on tärkeää yhteistyö Allianssin ja sairaanhoitopiirin kanssa, jolloin taide tulee oikealla tavalla huomioiduksi urakoissa sekä niihin liittyvässä vaiheistuksessa ja yhteensovittamisessa.

Sekä taidekokoelman, että uuden taiteen sijoittamisessa on huomioitava sairaalan hygieniavaatimukset ja puhdistettavuus, jotka voivat osaltaan rajata taideteoksissa käytettäviä materiaaleja tai tekniikoita, tai ainakin aiheuttaa taiteen sijoittamiseen erityisvaatimuksia.

Teoksia suunniteltaessa moniammatillisen yhteistyön tekeminen ja kohderyhmän ymmärtäminen on tärkeää. Taiteilijoilta oletetaan hankkeen perehtymistä sekä budjettiin, aikatauluun ja prosessiin sitoutumista. Taidehankintakohtaiset tavoitteet määritellään tarkemmin hankekohtaisesti toteutusvaiheessa.

“Taideohjelman tavoitteena on syventää Assi-hankkeen visiota maailman inhimillisimmän sairaalan rakentamiseksi sanoittamalla sitä visuaalisin keinoin.”

INHIMILLISEN KOHTAAMISEN HETKET

Assin taideohjelman teeman mukaiset inhimillisen kohtaamisen hetket ilmenevät uudessa sairaalassa seuraavilla tavoilla:

Vastaanottamisen hetki

Vastaanottamisen hetki ilmenee sairaalaan saavuttaessa ja vaikuttaa ensivaikutelman muodostamiseen. Taide voi tarjota ratkaisuja siihen, kuinka kohdata ja vastaanottaa ihminen inhimillisesti ja ihmisen mittakaavan mukaisesti suhteessa suureen rakennusmassaan.

Odottamisen hetki

Odottamisen hetkiä sairaalassa on paljon ja näihin hetkiin liittyy usein monenlaisia tunteita. Taide odottamisen hetkellä etsii ratkaisuja siihen, kuinka odottamisesta ja ajan kokemisesta saataisiin tehtyä miellyttävämpää.

Hoitotoimenpiteen hetki

Hoitotoimenpiteen hetki ilmenee toimenpiteisiin liittyvissä tiloissa. Taiteen keinoin on mahdollista löytää ratkaisuja siihen, kuinka saataisiin hävennettyä toimenpiteisiin liittyviä vahvoja tunnetiloja tai vietyä ajatuksia toimenpiteestä toisaalle.

Hiljentymisen ja pysähtymisen hetki

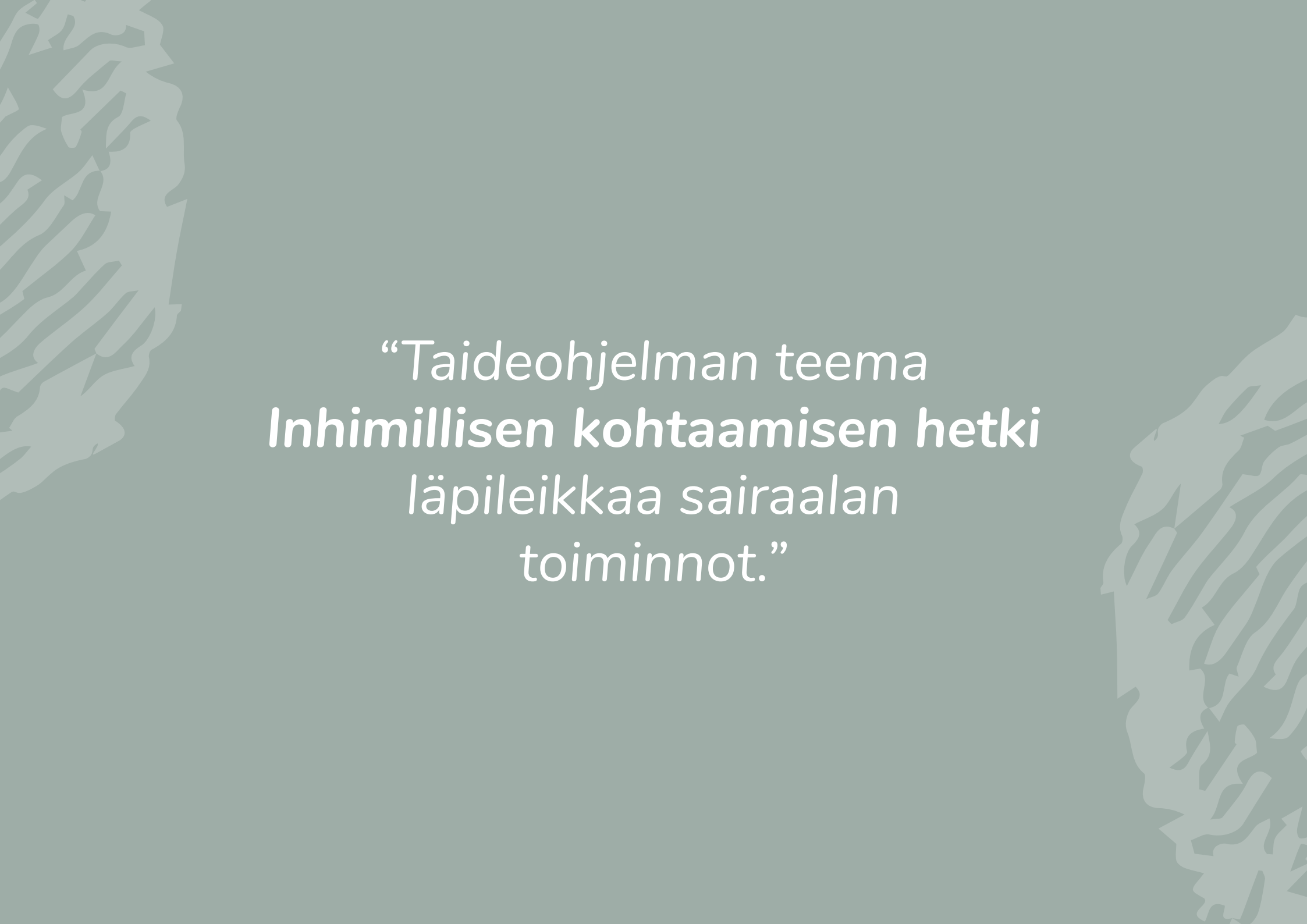
Hiljentymisen ja pysähtymisen hetkissä koetaan suuria tunteita ja näihin varatuissa tiloissa halutaan rauhoittua ja saada yksityisyyttä. Hiljentymisen ja pysähtymisen hetkinä taide voi tuoda tiloihin inhimillisyyttä, lohtua ja turvaa.

Virkistäytymisen hetki

Virkistäytymisen hetket liittyvät usein siirtymiin tai ulkotiloissa oleskeluun. Piha-alueet koetaan toipumista tukevin tiloina, joissa saa kosketuksen luontoon. Taiteen keinoin voidaan tarjota mahdollisuus yksityisyyteen ja vetäytymiseen ja toisaalta toiminnallisuuteen.

Odottamattomat hetket

Odottamattomien hetkien tarkoitus on tuoda iloa ja yllätyksiä sekä vahvistaa orientoituvuutta. Yllätyksellisyyttä ja iloa voi tuoda sijoittamalla taidetta esimerkiksi alakatto- lasi- ja kaakelipinnoille, jolloin ne toimivat samalla kaikkia tiloja läpileikkaavina pintoina.

“Taideohjelman teema
Inhimillisen kohtaamisen hetki
läpileikkaa sairaalan
toiminnot.”

TAITEEN PAIKAT JA OMINAISPIIRTEET

Osapuolten tunnistamat taiteen sijoituspaikat sekä osallistamisen kautta kartoitetut toiveet ja lähtökohdat tilojen ja taideteosten suunnittelulle

Sisäänkäynnit ja aula

Vastaanottamisen hetki

Sairaalan pääsisäänkäynti ja aula ovat paikkoja, jotka vastaanottavat ihmisen ja luovat ensivaikutelman sisäänkäyntiä lähestyville ja sisään astuville. Sairaalaan saapumiseen saattaa liittyä monenlaisia tunnetiloja johtuen esimerkiksi operaatioista tai tutkimuksista, joita sairaalassa tehdään.

Taiteen kautta on mahdollista tehdä sisäänkäynneistä visuaalisesti näkyvämpiä ja tunnistettavampia, sekä tehdä ensivaikutelmasta inhimillinen. Pääsisäänkäynti ja aula on tunnistettu yhdeksi merkittävimmistä taiteen sijaintipaikoista Assissa. Ensivaikutelman kautta halutaan luoda mielikuva siitä, että kyseessä on maailman inhimillisin sairaala ja toisaalta tuoda ilmi, että kyseessä on nimenomaan Ahveniston sairaala.

Taide voi sijoittua joko pelkkään sisäänkäyntiin, kuten pääoviin, tai se voi johdattaa saapujan ulkotilasta sisätilaan ja aulaan. Sisäänkäynnit voivat muodostaa yhdessä aiheen, joka lisää niiden tunnistettavuutta. Lisäksi taide voi sijoittua sisäänkäyntien yhteydessä katu- tai julkisivupintoihin, oviin tai katoksiin. Rakennusmassa on suuri, jota vasten taide voi tarjota inhimillisen, käsinkosketeltavan ja helposti lähestyttävän tason.

Lasten yksiköiden hoitotilat

Hoitotoimenpiteen hetki

Lasten yksiköiden hoitotiloihin toteutetaan mediataideteos. Teos toteutetaan moniammatillisena yhteistyönä, jossa osallistetaan lapsia, nuoria ja hoitohenkilökuntaa. Hankkeessa on mahdollisuus tehdä yhteistyötä myös tutkijoiden

kanssa. Hankinnan tavoitteena on etsiä taiteen avulla ratkaisua sellaiseen hoitotoimenpiteelliseen tilanteeseen, jossa lapsi kokee usein pelkoa. Tieteellisen tutkimuksen avulla on pystytty osoittamaan, että taide ja kodinomaiset tilat ovat kokemuksina ja paranemisen kannalta lapsille miellyttävämpiä. Tällaisten tilojen on osoitettu lyhentävän sairaalassa oloaikaa, parantavan kipukynnystä ja vähentävän ahdistusta. Taide voi auttaa hoitohenkilökuntaa suorittamaan hoitotoimenpiteitä helpommin hälventämällä niihin liittyviä pelkotiloja.

Kuuman sairaalan odotustilat

Odottamisen hetki

Kuuman sairaalan odotustilat sijaitsevat 3. kerroksessa, jossa sijaitsevat tähyystyksikkö, hammaspäivystys, sydäntutkimusyksikkö,

TAITEEN PAIKAT JA OMINAISPIIRTEET

vastaanotto- ja toimenpidetiloja sekä päivä-sairaala ja dialyysiyksikkö.

Taide sijoittuu tiloihin, joissa ihmiset viettävät aikaa ja odottavat kenties ohjausta eteenpäin. Tilassa potilaat kokevat usein jännitystä, pelkoa ja huolta. Tiloihin toivotaan erityisesti hyvää akustiikkaa ja intymiteettiä, mahdollisuutta levätä sekä toisaalta aktivoivia elementtejä.

Päivystyksen odotustilat

Odottamisen hetki

Päivystyksen tiloissa koetaan akuutteja tilanteita. Odotustiloihin on sijoitettu usein televisio, mutta kotimaisia ohjelmia ei voi katsoa, koska tv:t pidetään tiloissa äänettöminä. Tämä aiheuttaa potilaissa turhautumista, mutta tarjoaa toisaalta taiteilijoille mahdollisuuden korvata tv-näyttö jollakin muulla sisällöllä. Tilaan kaivataan värejä sekä mahdollisuutta hakeutua yksityiseen tilaan. Taide voi tarjota ratkaisun myös tilaa rajaavien

elementtien tarpeelle. Tilojen suunnittelussa täytyy huomioida potilaiden ikäjakautuma.

Kuvantamisen odotustilat

Odottamisen hetki

Kuvantamisen odotustilaan toivottiin hyvää akustiikkaa kaikumisen ehkäisemiseksi. Tilan toivottiin olevan rauhallinen, viihtyisä ja valoisa. Toiveeksi asetettiin laitteiden inhimillistäminen siten, että ne olisivat helpommin lähestyttäviä. Taiteen kautta on mahdollista etsiä ratkaisuja tähän.

Leikkauksen odotustilat

Odottamisen hetki

Leikkauksen odotustilojen suunnittelulta toivottiin oleellisten rajoitusten, kuten aistivammojen ja erikielisuuden huomioimista sekä tilojen muunneltavuutta. Valaistuksen osalta toivottiin epäsuoran valaistuksen toteuttamista, ja

häikäisevien pintojen välttämistä. Äänimaisemien avulla tiloihin on mahdollista luoda yksityisyyttä.

Hiljainen tila

Hiljentymisen ja pysähtymisen hetki

Hiljaisen tilan tulisi olla seesteinen ja rauhoittava ja tilasuunnittelun olisi hyvä tukea turvallisuuden tunnetta. Akustiikkaan tulee kiinnittää huomiota ulkopuolelta kantautuvien äänten ehkäisemiseksi sekä hiljaisuuden kokemisen mahdollistamiseksi. Rauhoittava taustääni nähtiin yhtenä mahdollisuutena. Tilojen muunneltavuus ja rajaaminen koettiin tärkeäksi oman yksityisyyden kannalta. Istuttaessa jalat olisi hyvä saada tarvittaessa koholle. Mikäli tilassa on ikkuna ulos tai käytävälle, tulisi se verhoilla yksityisyyttä tukevilla elementeillä. Valaistuksen tulisi olla epäsuoraa, pehmeää ja rauhoittavaa. Tilassa tulisi välttää kylmiä värejä ja suuria kontrasteja ja tilan käyttäjille tulisi mahdollistaa ajattomuuden kokeminen.

TAITEEN PAIKAT JA OMINAISPIIRTEET

“Ahveniston sairaalaan suunniteltava taide voi ammentaa mielikuvia ja ideoita näistä yhteisesti kartoitetuista toiveista käsin.”

Kappeli

Hiljentymisen ja pysähtymisen hetki

Kappelissa koetaan suuria tunteita ja surua, joiden kohtaamiseen tulisi luoda sopivat puitteet. Kappelissa – jossa jätetään myös hyvästejä läheiselle – kohtaamisen hetki on ainutlaatuinen. Tilan tulee olla hiljainen ja häiriötön, joten se tulisi huomioida akustiikassa. Valaistuksen toivottiin olevan pehmeä ja huomioivan vuodenaikojen vaihtelut. Tilan toivottiin olevan väritykseltään neutraali, ei kuitenkaan täysin valkoinen. Lisäksi toivottiin intimiteettiä ja mahdollisuutta jakaa tila tarvittaessa pienemmäksi. Taiteen osalta toivottiin teoksen olevan vaikuttava katseenvangitsija, jossa ajatukset voisivat virrata vapaasti. Tilassa ei saisi olla aikaan viittaavia elementtejä, peilejä tai kovia pintoja, joista askeleet kaikuvat. Kappelin tulisi olla neutraali kaikille uskontokunnille.

Psykiatristen osastojen sisäpihojen aidat

Virkistäytymisen hetki

Sisäpihoilla tulee olla rauhallinen, voimauttava ja turvallinen ilmapiiri, joka antaa mahdollisuuden yksityisyyteen ja vetäytymiseen ja toisaalta toiminnallisuuteen. Piha-alue koetaan vahvasti toipumista tukevana asiana, jossa saa kosketuksen luontoon ja voi ilmaista vapaasti tunteitaan. Pihoilla ei saisi olla kulmia tai teräviä ja irrotettavia osia. Materiaalien tulisi olla paloturvallisia. Pihoilla voisi olla pelillistämistä ja interaktiivisuutta tukevia tai vahvojen tunteiden purkamista mahdollistavia elementtejä. Näkymät pihojen ulkopuolelle lisäävät turvallisuuden tunnetta ja orientoitumista.

Psykiatristen osastojen sisäpihojen aitoihin integroitava taide halutaan visualisoida siten,

ettei se muodostaisi mielikuvaa liian suljetusta tilasta. Suunnittelussa on huomioitava, että piha-alueet näkyvät vuodeosastojen ikkunoista, joten pihasuunnittelua ja taidetta voisi tarkastella kokonaisuutena ja huomioida se esimerkiksi valaistuksessa. Valojen ja varjojen avulla pihoille voidaan luoda tunnelmaa.

Kaikkia tiloja läpileikkaavat pinnat

Odottamattomat hetket

Alakattopinnat muodostavat yhden, kaikkia tiloja läpileikkaavan pinnan, jota voidaan hyödyntää tilojen orientoinnissa ja visualisoinnissa. Mikäli taidetta päädytään toteuttamaan alakattopinnoille, täytyy se ottaa suunnittelussa huomioon materiaalivalinnoissa. Pinnat ovat usein akustoisia ja niiden taakse sijoittuu runsaasti tekniikkaa. Alakattopintoihin upotettavia

TAITEEN PAIKAT JA OMINAISPIIRTEET

valaisimia voisi hyödyntää valotaiteessa tai läpi-kuultavien kuvaelementtien esille tuomisessa.

Taidetta kannattaa toteuttaa alakattopinnoille käytäville, osastoille tai muille alueille, joissa potilas viettää pitkiäkin aikoja potilassängyllä maaten. Potentiaalisia paikkoja on tunnistettu esimerkiksi siirryttäessä vuodeosastoilta ja ensiavusta diagnostiikkaan, leikkaussaliin sekä toimenpiteisiin. Merkittävimpänä näistä pidettiin ensiapua, seuranta- ja tehohoitopaikkoja sekä dialyysia. Taidetta voisi sijoittaa myös alueille, joissa potilaat odottavat toimenpiteeseen pääsyä maaten.

Kaakelipinnoista muodotuu toinen kaikkia tiloja läpileikkaava pinta. Materiaali mahdollistaa taiteen integroimisen esimerkiksi mosaiikin, maalauksen, digiprintin tai valokuvauksen menetelmillä. Taide voi olla sarjallista, se voi muodostaa kaakelipinnoille tarinoita tai se voi olla yksityiskohta, joka pysäyttää vierailijan.

Mahdollisia taiteen sijaintipaikkoja ovat yleisesti wc- ja kylpyhuonetilat ja näistä erityisesti pääaulan yleisö-wc, synnytysosastolla sijaitseva ammehuone sekä ihopoliklinikan ammehuone. Taiteessa täytyy huomioida, että pinnat ovat kestäviä ja kloorilla käsiteltävissä.

Tiloihin integroitava ja sijoitettava taide

Ahveniston sairaalaan suunniteltava taide voi ammentaa mielikuvia ja ideoita näistä yllä esitetyistä toiveista käsin. Toiveita ja tilojen ominaispiirteitä on kartoitettu työpajoissa Assi-hankkeen kehitysvaiheen aikana asiakkaita, käyttäjiä ja hoitohenkilökuntaa osallistamalla.

Taide voi integroitua osaksi esimerkiksi seinä-, lattia- tai kattopintoihin, mutta se voi olla myös oma, itsellinen elementtinsä tai moniosainen tai osallistava teos, jolloin teoksen sijoittuminen huomioidaan muussa suunnittelussa.

ALUEEN ERITYISPIIRTEET

“Alueen erityispiirteiden tunnistamisella ja esiin nostamisella Assi-hankkeen uusien taidehankintojen kokonaisuus tukee parhaimmillaan rakennuksen tunnistettavuutta ja linkittyy luontevammin alueen ja taidekokoelman historiaan.”

Kanta-Hämeen alueella sijaitsee peräti kaksi perinteikästä lasinvalmistukseen ja lasitaiteeseen keskittyvää kohdetta: Riihimäen vanha lasitehdas, joka toimii nykyisin museona, sekä litalan lasitehdas, joka on Suomen suurin edelleen toiminnassa oleva lasitehdas. Tehdas työllistää edelleenkin noin 200 työntekijää, joista 50 on lasinpuhaltajia. Lasitehtaalta lähtee maailmalle vuosittain lähes 7 miljoonaa lasiesinettä. Esineiden valmistusta tehdään sekä suupuhaltamalla että koneellisesti puristamalla.

Riihimäen kaupunkia kutsutaan osuvasti kristallikaupungiksi, koska sillä on valtakunnallisesti niin vahva asema lasinvalmistuksen historiassa.

Kaupunki itsessään on nuorempi kuin sen lasiteollisuus. Lasinvalmistuksella olikin suuri merkitys, joka lisäsi kaupungin vetovoimaa ja lisäsi sen kasvua. Riihimäellä toimii edelleen vuonna 1972 perustettu Riihimäen Lasinpuhaltajakerho, joka on kerännyt sivuilleen runsaasti tietoja, kuvia sekä artikkeleita Riihimäen lasinpuhaltajien historiasta.

Alueen erityispiirteitä ja lasialan osaamista voisi tuoda esiin myös taiteessa. Lasi voisi ilmentyä teoksissa monin eri tavoin. Se voi toimia materiaalina ja sitä kautta muotoina, kuten käsinpuhallettuina veistoksina. Lasi voi ilmetä läpikuultavina tai heijastavina pintoina, tai vaikkapa digitaalista

aineistoa ja valokuvaa yhdistävillä tavoilla. Se voi ilmetä yksityisyyttä tuovana elementtinä tai luonnonvaloa hyödyntävinä teoksina.

Erityispiirteistä voidaan ammentaa inspiraatiota taiteilijoiden työskentelyyn. Alueen erityispiirteiden tunnistamisella ja esiin nostamisella Assi-hankkeen uusien taidehankintojen kokonaisuus tukee parhaimmillaan rakennuksen tunnistettavuutta ja linkittyy luontevammin alueen ja taidekokoelman historiaan.

Salla Laurinalli, Town with logal fogs, 2012, Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin kokoelma

TAIDEKOKOELMA

”Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin taidekokoelma käsittää noin 440 teosta.”

Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin taidekokoelma käsittää noin 440 teosta. Tavoitteena on, että olemassa oleva taidekokoelma käy vuoropuhelua uuden, sijoitettavan tai integroitavan taiteen sekä arkkitehtuurin kanssa. Kokonaisuus tukee sairaalan suunnittelun yleislinjaa maailman inhimillisimmän sairaalan tavoitteesta. Taidekokoelman sijoittumisessa tehdään yhteistyötä Hämeenlinnan taidemuseon sekä arkkitehtien kanssa.

Taidekokoelma tullaan sijoittamaan pääasiassa elektiiviseen sairaalaan, koska siellä ei ole niin tarkkoja hygieniavaatimuksia kuin muualla sairaalassa. Tavoitteena on, että yksittäisten teosten ripottelun sijaan saataisiin koottua teoksista hie- man suurempia, teemallisia kokonaisuuksia, joita voisi yhdenmukaistaa ja nykyaikaistaa esimerkiksi uudelleen kehystämisen avulla. Jatkotyöstö taiteen tarkemmasta sijoittumisesta ja kollaasien toteuttamisen mahdollisuuksista tehdään yhteis- työssä arkkitehtien kanssa. Lopulliseen sijoitte-

luun vaikuttaa tilojen korkeus ja se, kuinka paljon seinäpintoja on mahdollista saada taiteelle.

Taidekokoelman sijoittumisella on paljon poten- tiaalia, mutta se vaatii huolellista suunnittelua jo rakennuksen suunnitteluvaiheessa. Sijoitta- misessa on otettava huomioon ihmisvirtojen liikkeet ja toiminta tiloissa. Lisäksi on huomioita- va käyttäjät, tiloihin sijoitettava tekniikka, kuten näyttötaulut ja opasteet sekä irtokalusteet.

Assi-sairaalaan sijoitettava taidekokoelma tulisi käydä läpi konservaattorin kanssa, kun taide- hankintojen kokonaisuus on selvillä. Tarvittaviin puhdistustoimenpiteisiin täytyy myös varautua ja resursoida.

Lisätty todellisuus tarjoaa mahdollisuuden histo- rian tai yllättävien elementtien esiin tuomiseen. Sen kautta esimerkiksi taidekokoelman teoksista voisi kertoa enemmän. Toisaalta lisätty todelli-

suus voi tuoda taidekokoelman teokseen uuden, nykyaikaisen kautta käsiteltävän tason, joka on nähtävissä ainoastaan virtuaalisesti.

Taidekokoelma voi toimia alustana osal- listamiselle, jota voidaan hyödyntää myö- hemmin potilastyössä. Taideteokset voivat toimia myös inspiraationa tilojen nimeä- misessä, josta on esimerkkejä myös taideko- koelmassa. Taidekokoelmaan kuuluu synny- tyssalien käytävien satuaiheiset ristipistotyöt 1930- ja -40 -luvulta, jolloin ristipistotyöt ovat toimineet synnytyssalien nimikyltteinä. Vastaa- vanlaisen uuden taiteen ja taidekokoelman hyö- dyntämiseen voisi löytyä mielenkiintoisia tulokul- mia.

POIMINTOJA TAIDEKOKOELMASTA

”Taidekokoelmaan kuuluvat ristipistotyöt toimivat aikoinaan synnytyssalien nimikyltteinä. Vastaavanlaiseen uuden taiteen ja taidekokoelman hyödyntämiseen voisi löytyä mielenkiintoisia tulokulmia.”

Teoskuvat: Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin taidekokoelma

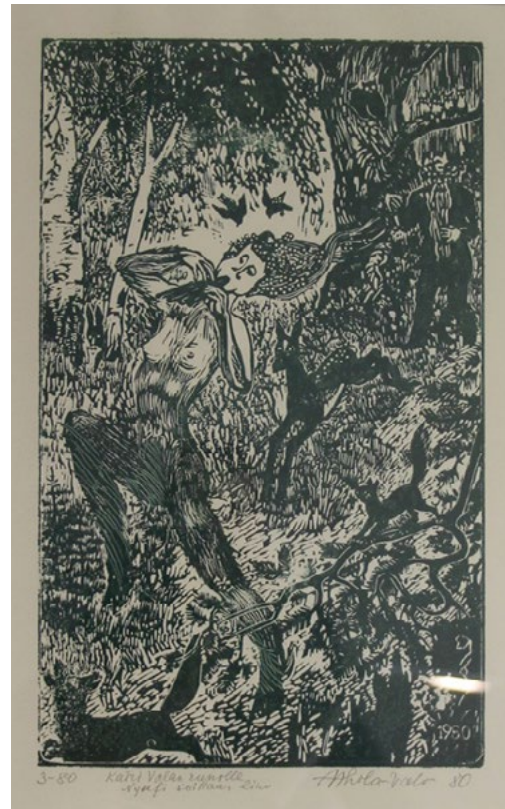
POIMINTOJA TAIDEKOKOELMASTA

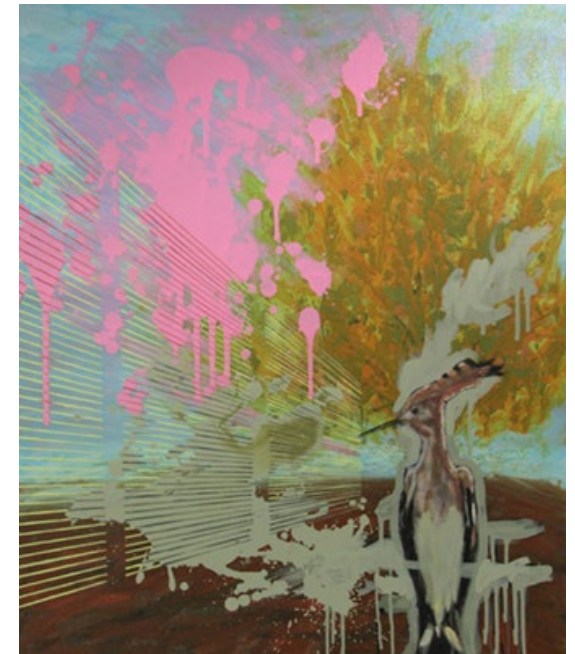
Kuutti Lavonen, Ikkuna, 1993

Birger Kaipainen, Keramiikkalautanen, 1979

Aleksanteri Ahola-Valo, Katri Valan runolle Nymfi soittaa, Eino, 1980

Samuli Laurinolli, Seinämä, 2009

Teoskuvat: Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin taidekokoelma

POIMINTOJA TAIDEKOKOELMASTA

Ylilääkäri Reijo Rinne maalasi ja lahjoitti sairaalan kokoelmiin omintakeisten muotokuvien sarjan kollegoistaan, teokset ovat sittemmin herättäneet hilpeyttä nuoremassa polvessa. Teoksien valmistumisvuodet sijoittuvat 1970-luvulle.

Teoskuvat: Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirin taidekokoelma

Havainnekuva Ahvenistontien sisäänkäynnistä. Kuva: Integratd työyhteisötyö

OSALLISTAMINEN

“Osallistava suunnittelu, jossa eri osapuolet tulevat kuulluiksi ja huomioiduiksi, tukee tilojen orientoituvuutta, viihtyisyyttä sekä tunteiden kokemisen moninaisuutta.”

Osallistava työtapa kuuluu Assi-hankkeen suunnittelun periaatteisiin, joten sitä on käytetty myös taideohjelmatyössä. Kehitysvaiheen aikana taiteen osallistamisen menetelmiä hyödynnettiin työpajoissa, joiden kautta kartoitettiin tiloissa tapahtuvia kohtaamisia, tunteita, aistikokemuksia ja elementtejä, jotka voisivat tuoda yleisiin tiloihin inhimillisyyttä ja lohtua. Lisäksi kartoitettiin osastojen erityispiirteitä ja tarpeita, jotka toimivat taiteilijoille lähtötietoina erityisesti suunnittelun alkuvaiheessa.

Toteutusvaiheessa osallistamista jatketaan taidehankintojen osalta, jolloin hoitohenkilökuntaa, asiakasedustajia ja käyttäjiä kuullaan ja saadaan heiltä arvokasta palautetta taidehankintojen suunnittelua ja toteutusta ajatellen.

OSALLISTAMISEN MAHDOLLISUUKSIA

Taidehankintojen toteuttamisessa osallistamisen tapoja voi olla useita

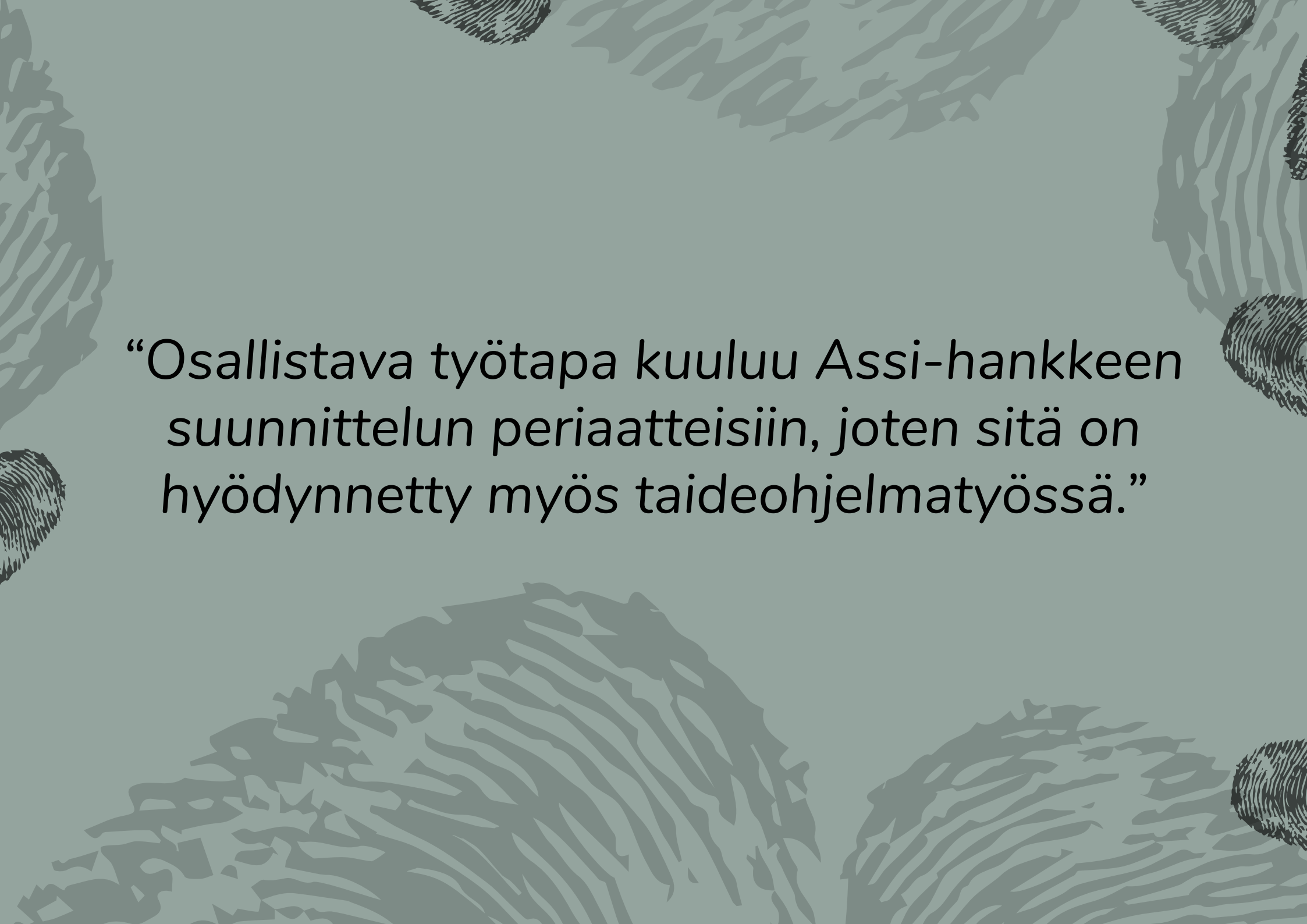
Taidehankinta toteutetaan yhdessä yhteisön kanssa.

Teos itsessään osallistaa, liikuttaa ja saattaa ihmisiä vuorovaikutuksellisiin tilanteisiin. Joissakin tapauksissa katsoja voi jättää oman jälkensä vaikuttaen teoksen ulkomuotoon.

Taidehankinnan toteuttamisessa käytetään yhteisöltä/kaupunkilaisilta kerättyä materiaalia.

Taidehankinta toteutetaan prosessissa yhteisön kanssa, mutta lopullisesta toteuttamisesta vastaa taiteilija.

Muita osallistamisen ideoita ovat esimerkiksi lisätyn todellisuuden hyödyntäminen, interaktiivinen mediataide sekä taidekokoelmasta ammentava taide.

The background of the slide features a light gray field with several stylized, hand-drawn zebra stripes in a darker gray. These stripes are arranged in a circular pattern around the central text, with some stripes extending towards the edges of the frame. The stripes are composed of thick, slightly irregular lines, giving them a sketchy, artistic appearance.

“Osallistava työtapa kuuluu Assi-hankkeen suunnittelun periaatteisiin, joten sitä on hyödynnetty myös taideohjelmatyössä.”

TAIDEHANKINTOJEN TOTEUTTAMINEN

Taiteen hankintatapoja on pääasiassa kolme: suora taidehankinta, kutsumenettely ja taidekilpailu. Kutsumenettely jakautuu rinnakkaiseen luonnostilaukseen sekä portfoliohakuun. Taidekilpailu voidaan puolestaan toteuttaa avoimena taidekilpailuna tai kutsukilpailuna. Kutsukilpailussa optiona on kevyen kutsukilpailun malli.

Taiteen hankintatapaa valitessa tilaajan kannattaa huomioida hankintatapojen väliset erot esimerkiksi siinä, kuinka paljon resursseja taidehankinnan käynnistäminen vaatii.

Taidehankintojen koordinointi

Taidehankinnan toteuttamiseen rakennushankkeissa liittyy runsaasti eri alojen asiantuntemusta. Varsinkin integroitujen taideteosten kohdalla taidehankinnan toteuttaminen vaatii moniammatillista yhteistyötä, osapuolten välistä luottamusta ja eri toimintatapojen ymmärrystä.

Taidekoordinaattori vastaa taidehankinnan projektinjohtamisesta ja valvoo taidehankinnan toteutumista niin prosessien kuin budjetoinnin näkökulmasta.

Taidekoordinaattori auttaa rakennushankkeen osapuolia ja taiteilijoita löytämään toisensa, ja toimii tulkkina erilaisten maailmojen välillä. Taidekoordinaattori tukee osapuolia käytännön asioissa, välittää osapuolille tietoa hankkeen eri vaiheista ja sovittaa teoksen toteutuksen rakentamisen rytmiin. Teknisen, taloudellisen ja sopimuksiin liittyvän neuvottelun ohella taidekoordinointi edellyttää luovuutta ja kokonaisuuksien hahmottamista.

Päätöksenteko ja ohjaus

Taidetyöryhmä ohjaa taidehankintoja sairaanhoitopiirin johtajan alaisuudessa. Taidetyöryhmä informoi toiminnallista ohjausryhmää ja ohjaa taidekoordinaattoria taideohjelman laatimisessa

sekä taiteellisten ratkaisujen linjauksissa. Taidetyöryhmän jäsenenä on sairaanhoitopiirin viranhaltijoita, allianssin edustaja, pääsuunnittelija, sisustusarkkitehti, taiteilija-asiantuntija, taidemuseon edustaja, asiakasedustaja ja taidekoordinaattori. Hankittavien uusien taideteosten hankintapäätökset tekee taidetyöryhmän esityksestä sairaanhoitopiirin johtaja.

Tavoitteena on, että taidetyöryhmä jatkaa erikseen päätettävässä muodossa sairaalan valmistumisen jälkeen ja huolehtii taidekokoelman ylläpitämisestä ja kehittämisestä. Taideryhmän toivotaan jatkossa tukevan myös toiminnallisen taiteen huomioimista sairaalassa osana potilaiden hoitoa. Valtakunnallisella tasolla prosenttiperiaatteen laajentamisen pitkän tähtäimen tavoitteena on saada taide- ja kulttuurilähtöiset hyvinvointipalvelut vakiinnutetuiksi osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita ja hyvinvoinnin seurantaa.

TAIDEHANKINTOJEN TOTEUTTAMINEN

”Taidehankinnan toteuttamiseen rakennushankkeissa liittyy runsaasti eri alojen asiantuntemusta ja moniammatillista yhteistyötä.”

Taidehankintojen vaiheistus ja yhteensovittaminen

Taidehankkeen vaiheistuksella tarkoitetaan projektinhallintaa ja suunnittelun ohjausta. Taidehankinta on tärkeää vaiheistaa ja yhteensovittaa rakennushankkeen aikatauluihin ja toteutukseen. Erityisen tärkeää tämä on integroidussa taiteessa, mutta huomioitavia asioita on myös muiden sijoitettavien taidehankintojen sekä taidekokoelman kohdalla, esimerkiksi perustusten, sähkösuunnittelun ja valaistuksen osalta.

Vaiheistaminen vaatii vuorovaikutusta hankkeen osapuolten kanssa, jotta pystytään löytämään

taiteelle sellaisia toteutustapoja, jotka on mahdollista yhteensovittaa rakennushankkeen toimintatapoihin ja aikatauluihin. Onkin tärkeää perehdyttää osapuolet heti hankkeen alussa rakennushankkeen käsitteisiin, aikatauluihin sekä toimintatapoihin.

Integroidussa taiteessa taidekoordinaattori on osapuolten apuna taidehankinnan vaiheistamisessa vastaten taidehankinnan yhteensovittamisesta osaksi rakennushanketta.

Vaiheistamalla taidehankinta saadaan mukaan rakennushankkeen suunnitteluun ja toteutukseen oikealla tavalla. Näin se tulee huomioiduksi urakoissa oikeassa vaiheessa.

Vaiheistamisen avulla vältetään kalliilta lisä- ja muutostöiltä taidehankintojen toteuttamisessa.

TAITEEN VAIKUTUKSET

”Taiteen avulla on mahdollista aktivoida aistea, tukea mielikuvituksen käyttämistä, herättää tunteita ja tukea sosiaalista vuorovaikutusta.”

Taiteen vaikutukset hoitoympäristössä ovat merkittäviä. Maailmanterveysjärjestö WHO:n raportin¹ mukaan taiteella voi olla positiivista merkitystä useiden sairauksien ehkäisemisessä niin fyysisen ja psyykkisen terveyden kuin hyvinvoinnin edistämisessä. Raportissa todetaan kuvataiteen voivan lisätä ymmärrystä erilaisista sairauksista ja niiden kanssa elämisestä. Toisaalta sen on havaittu parantavan kliinisiä taitoja ja kommunikaatiota terveysalan ammattilaisten taholta. Visuaalisten taiteiden opiskelun on raportin mukaan todettu voivan parantaa lääkäreiden visuaalisen diagnostiikan taitoja.

Taiteen merkitys ilmenee myös terveyttä edistävän käyttäytymisen tukemisessa sekä mielen-terveysongelmiin liittyvien stigmojen käsittelyssä ja vähentämisessä. Taiteen avulla pystytään

tavoittamaan marginalisoituja tai vaikeasti tavoitettavissa olevia kohderyhmiä. Taide voi auttaa esimerkiksi mielenterveysongelmista kärsiviä kaikissa elämänvaiheissa, koska taideosallistumisen on todettu lievittävän lieviä tai keskivaikeista mielenterveysongelmista kärsivien lasten ja aikuisten sairauksien oireita niin psykologisella kuin biologisella tasolla. Sen sijaan vakavista mielenterveysoireista kärsiville taide tarjoaa lisätukea muun hoidon lisäksi.

Raportin mukaan taiteen on todettu tukevan akuuteista sairauksista kärsiviä sairaalapotilaita ja tehohoidossa olevia ihmisiä parantamalla hoitokokemusta ja hoitotuloksia². Taidetta voidaan hyödyntää myös osana kuntoutusta. Tämä voi auttaa potilaita sitoutumaan ja jatkamaan hoitoja pidempään ja tehokkaammin. Taiteen avulla on

mahdollista aktivoida aisteja, tukea mielikuvituksen käyttämistä, herättää tunteita ja tukea sosiaalista vuorovaikutusta. Tämä saa aikaan erilaisia psykologisia vasteita, kuten parantuneen tunteidensäätelyn, minäpystyvyyden vahvistumisen sekä selviytymiskeinojen kehittymisen. Fysiologisia vasteita ovat puolestaan tehostunut immuunitoiminta, korkeampi sydän- ja verisuonireaktiivisuus sekä matalampi stressihormonivaste.

Taiteella pystytään tukemaan elämän loppuvaiheen hoitoa, jolloin taide voi auttaa esimerkiksi hengenahdistuksen ja kivun hallinnassa sekä tukea potilaan, omaisten ja henkilökunnan välistä vuorovaikutusta. Taide helpottaa myös käsittelemään surua tarjoten sille erilaisia ilmaisukeinoja.

¹ Fancourt, D. & Finn, S. 2019. What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe. Health Evidence Network (HEN) synthesis report 67.

² Taikusydän 2019. Maailman terveysjärjestö WHO:n raportti taiteen ja kulttuurin terveysvaikutuksista. Viitattu 30.4.2021. <https://taikusydän.turkuamk.fi/yleinen/maailman-terveysjarjesto-whon-raportti-taiteen-ja-kulttuurin-terveysvaikutuksista/>

